

N. Iorga

V. Pârvan (1882—1927)
Intemeetorii

G. Murgoci (1872—1925)

Institutul Sud-Est european

Cu mult înainte de înfăptuirea unității politice a Românilor din nordul Dunării, se făceau previziuni asupra viitorului frumos ce ar putea să aibă poporul român, mulțumită atât însușirilor sale distinctive cât și poziției geografice excelente, în Sud-Estul Europei, la răspântia atâtor drumuri mari. Strămoșii traci, vecini milenari ai civilizației grecești, și Românii creatori de civilizație, i-au lăsat ca moștenire o agerime de spirit și un gust artistic superior; mediul geografic i-a adăogat pe de altă parte, ca trăsătură principală, voioșia și generozitatea, datorită pitorescului și fecundității solului, iar fatalitatea istorică l-a înarmat cu o putere de rezistență și o răbdare proverbială.

În afară de calitățile de rasă și de avantajul ce-i oferă o situație centrală în acest Sud-Est, la încrucișarea marilor căi de negoț, într'una din cele mai bogate regiuni ale Europei, poporul român mai are un motiv de a stăruî să devină mediatorul și armonizatorul curentelor contrare din Sud-Est: influențele diverse exercitate de strămoșii săi sau de el însuși, asupra teritoriilor vecine precum și acelea pe care le-a suferit el însuși din toate părțile, îi creiază o situație specială între vecinii din Sud-Est, căci pe teritoriul României s'a realizat cea mai completă sinteză de influențe etnice și culturale, venite din Apus și Răsărit. Întreg Sud-Estul european este pătruns de influențe puternice, venite din cele patru puncte cardinale, și centrul acestui mediu de sinteză este România.

Influențele pe care Românii le-au primit dela toți vecinii și cele radiate asupra acestora de dânsul alcătuiesc tot atâtea fire de legătură, care, într'un viitor apropiat, ar trebui să ducă la o sinceră înfrățire, ca între vechi tovarăși de suferință și de bucurii comune, legați prin interese comune în viitor.

„Ni se pare o nevoie de neînlăturat, ziceau inițiatorii Institutului, a cunoaște cât se poate de serios și de deplin mediul cultural geografic și etnografic, în care trăim noi ca popor.

El cuprinde în rândul întâi popoarele de peste Dunăre, de care suntem legați prin străvechiul sânge tracic, prin participarea la aceeași viață de stat sub Romani, Bizantini și Turci, prin aceleași silințe de eliberare, sub tutela și cu ajutorul Românilor — singurii rămași în picioare cu autonomia și așezămintele lor — și astăzi prin aceleași interese, pe care nimeni mai mult decât România n'are chemarea și interesul de a le cunoaște și apăra. Pe de altă parte, trebuie să căpătăm științe mai sigure și mai întregi despre Românii de peste Carpați, a căror viață națională e sub atâtea raporturi legată de a noastră”. (Din apelul răspândit în Decembrie 1913 pentru a se strânge fonduri).

Din aceste gânduri, care reprezintă în știința românească biruința punctului de vedere realist, împotriva iluziilor de puritatea rasei și de orientare exclusivă spre Apus, a luat ființă, în Ianuarie 1914, „Institutul liber de studii și cercetări privitoare la Europa Sud-Estică”, purtând titulatura în consecință. Ideia a fost tradusă în faptă de d-l Profesor N. Iorga, care punea astfel bazele încă uneia din primele ctitorii ale sale, ce avea să formeze serie.

Răsboiul balcanic și intervenția armată a României din 1913 pregătise trezirea conștiinței publice la realitate și ideia care de mult urmărea pe învățatul istoric român, în studiile sale, se putea împărtăși cu înlesnire și de alții.

În ziua de 10 Noiembrie 1913 s'a subscris actul de întemeiere al Institutului, de către inițiatorul lui, împreună cu doi colaboratori. Profesorul de Istorie Universală dela Universitatea din București, N. Iorga, care-și creiase reputația de celebritate europeană încă de atunci, prin câteva opere capitale,

scrise în limba franceză, germană și engleză, își asocia pe tânărul arheolog și erudit al Istoriei antice V. Pârvan, fostul său elev, și pe geologul Gh. Murgoci, un vechiu colaborator al „Semănătorului”, savant însuflețit de preocupări multiple și care îmbrățișase ideea aceasta, cu mult entuziasm.

Inaugurarea s'a făcut la 24 Ian. 1914 printr'o solemnitate deosebită, în fața diplomaților reprezentanți ai Statelor din Sud-Est și al Italiei, a miniștrilor țării și unui public ales în Aula „Fundației univ. Carol I”. Inițiatorii au schițat rostul noului așezământ.

Institute, mai mult sau mai puțin similare, au existat și aiurea unele mai vechi, altele înființate ulterior, în marile capitale europene : Londra, Breslau, Roma, Sofia — în Belgrad este unul privind numai Albania — dar fondatorii au accentuat încă dela inaugurare că noul *Institut din București* „nu este copiat după vreun alt institut similar, în ce privește programa, ci este inspirat numai din nevoile și interesele ce le simțim noi”.

„Sud-Estul european” era un concept fecund al științei din primul deceniu al sec. XX-lea. Invățatul cititor al așezământului a arătat că unitatea Sud-Estului european pleacă dela originile comune tracodillirice și dela formele de stat transmise, fără a se schimba liniile generale, dela o nație la alta. Vechiul fond va ieși tot mai mult la iveală. Toți cei cari-l regăsesc la începuturile lor trebuie să lucreze, peste urile moștenite, pentru a-l fixa. *Românii au privilegiul de a fi legați de toate popoarele balcanice prin rolul care le-a revenit din sec. al XIV-lea înainte, rol de ocrotitori ai religiei și culturai, ai literaturii — fără deosebire de limbă, și artei, în tot cuprinsul acestui Sud-Est.* Pe de altă parte Români, având posibilitatea unor relații mai dese și continue cu Apusul, au putut adăogi o direcție folositoare tuturor. Bogăția ei, prezența unei vechi clase dominante, îi permit a lua o inițiativă în acest domeniu.

La 31 Martie 1916, Institutul devine persoană morală prin lege specială putând achiziționa și administra bunuri. În aceeași zi, potrivit unui articol din actul de întemeiere, Consiliul de conducere provizoriu, prezidat până atunci de N. Iorga, alege pe Președinte ca *Director*, „investit cu depline puteri în toate chestiunile ce privesc Institutul”, „având în vedere că domnia-sa este fondatorul acestui Institut” (procesul-verbal, semnat de V. Pârvan și Gh. Murgoci).

Se alcătuește în 1921 un regulament care prevede că, pe lângă comitetul de direcție, format din cei trei profesori fondatori, unul funcționând ca *Președinte* permanent, va funcționa și un comitet de profesori care „se va aduna la începutul cursurilor pentru stabilirea programului”, comitet ce se va alcătui din profesori și lectori.

Comitetul de Direcție a suferit două schimbări importante de persoană, prin moartea timpurie a celor doi colaboratori ai fondatorului : Gh. Mur-

goci și V. Pârvan, înlocuiți, primul prin cooptarea d-lui profesor *Al. Lapedatu* dela Universitatea din Cluj, în Martie 1925 și al doilea prin cooptarea d-lui prof. *I. Andrieșescu*, dela Universitatea din București, urmașul lui V. Pârvan, în Arheologia preistorică, în Noembrie 1927.

Comitetul de Profesori, cooptat în 1923 era compus din următorii : Alex. Lapedatu, ministrul al cultelor și artelor, în acel an, *I. Andrieșescu* conf. la Arheologie — cari au trecut ulterior în *Comitetul de conducere*, apoi : *C. Marinescu*, conf., azi profesor la Universitatea din Cluj, *Gh. Brătianu*, prof. suplinitor, azi titular la Universitatea din Iași, și *N. A. Constantinescu*, prof. secundar, azi conf. la Universitatea din București.

Acest comitet se completează în Noembrie 1927 cu încă un număr de membrii din cari cităm pe aceea care au dat conferințe : profesorii universitari *Sc. Lambrino*, *Gh. Vâlsan*, *Silviu Dragomir*, *N. Cartojan* și conferențiarii : *Alex. Rosetti*, *Tache Papahagi* și *P. Panaitescu*.

Pe lângă cele două comitete, regulamentul institue un casier-administrator, funcție îndeplinită din Decembrie 1922 până astăzi, de d-l avocat Anton Chemale, și un bibliotecar ; însărcinarea de *secretar*, dela întemeierea Institutului până azi, cu excepția anilor 1918—1923 a fost îndeplinită de autorul acestor rânduri.

Scopul întemeerii acestui institut era precizat în art. 2 al actului de întemeiere : „Să provoace și să îndrumeze, să ajute și să organizeze cercetările științifice privitoare la toate țările și națiunile din regiunea carpatică și balcanică și în genere din Sud-Estul Europei și regiunile limitrofe, ținând seama și de tradițiile vechi și interesele actuale românești”.

Fondatorul se mai gândea și la un folos imediat pentru Statul român, ale cărui legături politice și economice cu Sud-Estul balcanic erau aproape iluzorii din lipsă de orientare și pregătire specială a personalului destinat să reprezinte România și interesele românești în Orient : atașați militari, diplomați, consuli, însărcinați de afaceri, atașați comerciali (art. 3). Păcat însă că oficialitatea n'a voit să acorde nici sprijinul, nici creditul său, noului Institut, care venea, din inițiativă privată, să umple o lacună din activitatea Statului român și să-i creeze un titlu de superioritate culturală asupra vecinilor. Astfel, dorința exprimată în art. 3 a rămas literă moartă, iar Institutul a activat numai ca organ de cercetări științifice, însuflețit de munca uriașă a Președintelui său și a colaboratorilor săi, prin biblioteca specială ce a știut să-și organizeze, prin revista și publicațiile speciale editate de dânsul, Institutul n'a încetat cu toate acestea de a stăruii să activeze și în domeniul pregătirii practice a unui număr considerabil de membri-auditori în sensul vederilor arătate mai sus, prin cicluri de conferințe, cu subiecte de popularizare sau de probleme științifice și prin cursurile de limbi sud-estice.

Sala de lectură

Institutul nu avea un local. Fundatorii întâmpinați la început cu entuziasm și făgădueli s'au văzut imediat reduși la propriile lor mijloace. Cursurile s'au început la *Liga Culturală* (str. Fântânei, azi Berthelot, nr. 1) și la Universitate (sala Muzeului de mulate și cea de Geologie).

Inaugurat sub așa de frumoase auspicii, Institutul găsi colaboratori entuziaști și un auditor suficient între intelectualii de toate vârstele și ocupațiile. Cu toată lipsa de mijloace pentru a-și plăti profesorii și lectorii de limbi streine, lipsit de o sală specială pentru cancelarie și cursuri, Institutul a desfășurat o activitate rodnică în semestrul de primăvară al primului său an de existență. S'au ținut 7 cursuri generale (N. Iorga, două cursuri, Gh. Murgoci, Fr. Lebrun, Dem. I. Ghica, V. Meruțiu, I. Răducanu) și alte 6 cursuri practice, pentru învățarea limbilor sud-estice; cei 70 de auditori înscriși erau destul de zeloși ca să urmeze toate aceste cursuri speciale și generale.

Condițiile în care s'au văzut nevoiți conducătorii să lucreze au impus ulterior reducerea numărului cursurilor generale la două; ele s'au ținut timp de 4 ani (1914—1916, 1920—1922) de către d-nii N. Iorga și V. Pârvan; ceel speciale de limbi sud-estice au funcționat însă, cu unele întreruperi, dela întemeiere până astăzi.

Odată cu reducerea cursurilor generale la două, s'au organizat în schimb cicluri anuale de *conferințe*, care continuă aproape fără întrerupere din 1915 până astăzi — exceptând anii războiului.

Istoricul activității Institutului Sud-Est European, dela întemeiere până în Iunie 1926, s'a expus mai pe larg în „*Darea de seamă* asupra întemeierii și activității Institutului pentru studiul Europei Sud-estice”, București, 1926.

Lipsit de sprijinul moral și material al Statului, isbindu-se de indiferența cercurilor financiare, care puteau să-l ajute — prea puține excepții onorabile s'au citat în „*Darea de seamă*” — se părea că noua instituție este condamnată la o dispariție sigură. Activitatea lui modestă, mai ales în primii ani de după războiu, restrânsă la revista lunară *Bulletin pour l'Etude de l'Europe Sud-Orientale*, redactat aproape în întregime de inițiator și câteva cursuri — urmărite de studenții dela Litere mai ales, nu corespundea deloc programului propus de fondatori.

În asemenea condiții, neavând nimic decât voința de a trăi și a birui, a inițiatorului său, cele ce s'au realizat în urmă pentru, și sub auspiciile Institutului acestuia, înseamnă o adevărată minune.

Realizările. Oropitul Institut care-și ținea cursurile pe apucate la *Liga Culturală*, Universitate sau Casa Școalelor, a obținut treptat o veche căsuță a acestuia din urmă, așezată în str. Banu Mărăcine nr. 1, centrul economic al Capitalei. Împrejurările n'au îngăduit a se ridica acolo o clădire nouă, în schimb un adaos de prăvălioare au îngăduit alcătuirea unui buget, important nu atât prin cifra veniturilor cât prin iscusita utilizare a lor, în opera știin-

țifică și culturală, patronată de Președintele Institutului.

Prin achiziționarea acestui imobil, datorită numai stăruințelor d-lui N. Iorga, Institutul a isbutit să-și creeze posibilități de activitate rodnică, potrivit planului inițial, și pe deasupra să sprijine la rândul său atâtea alte așezăminte sau opere științifice, culturale sau umanitare, ce se vor enumera mai departe.

Activitatea specială a Institutului s'a desfășurat în *Cursuri generale*, ținute (în 1914—1916 și 1920—1923) de N. Iorga: Istoria literaturii Bizantine, Bibliografie balcanică, Istoria Albaniei, Balcanologie, Istoricii bizantini; apoi V. Pârvan: Infiltrații elene în regiunile trace, Arheologie tracă, etc.

Cursurile pentru învățarea limbilor sudestice au fost întotdeauna frecventate de un număr însemnat de auditori, începând cu 70 inși, în primul an, pentru ca să ajungă la peste 200 înscriși în 1926—1927, la 111 în 1929—1930; în prezent urmează 80 de auditori.

S'au predat aci: limba *greacă modernă*, de eruditul bizantinolog Dim. Russo, în anii 1914—1916, 1926—1927, continuat apoi de V. Cuzopulos, 1927—1928, și d-ra M. Himu (1931—1932); limba *rusă* cu basarabeanul Ion Costin dela Chișinău și profesorul Șt. Berechet în 1914—1916, 1920—1921, d-ra Baltagi în curs de un an, apoi Gr. Chebab, care predă cursul din 1926 până astăzi.

Limba sârbă s'a predat la început de d-l Svilocosici, consul al Serbiei în 1914, la București, apoi de prof. Leon Boga și I. Buracu; limba bulgară de slavistul Stoica Nicolaescu și N. Batzaria, fostul ministru în guvernul june turc, iar dela 1930 încoace de Al. Iordan. Limba turcă se predă de d-l Har. Tararescu dragoman al Legației turcești dela 1926 până astăzi, limba cehă de Anton Kudrnac și d-na Jandova câte un an, iar azi de d-ra dr. Elena Eftimiu, limba polonă de literatul polon Kosdecki și de d-l profesor P. Panaitescu; limbile: albaneză și maghiară n'au prins din lipsă de auditori. S'au predat în timp de un an, prima de d-l Beratti, a doua de ardeleanul I. Băilă.

Aceste cursuri, s'au predat mai tot timpul în mod onorific și auditorii le-au urmat gratuit. Din lipsă de auditori uneori, alteori de profesori, au funcționat cu unele întreruperi; în anul acesta se predă numai: *limbile cehă, rusă, greaca nouă, turcă și bulgară*.

Institutul a organizat în 1914 și 1915 prima serie de conferințe (Gh. Nopcsa, asupra Albaniei de Nord, V. Pârvan: „Civilizații și influențe reciproce în Peninsula Balcanică“, Gh. Murgoci, I. Răducanu, General Iannescu, etc.). Cea mai de seamă a fost „Politica Austriacă față de Serbia“, ținută de N. Iorga, cu prilejul căderii Belgradului sub Austriaci.

Ciclurile de conferințe s'au organizat dela 1924 încoace, în fiecare an, fără întrerupere, cu subiecte variate, din toate domeniile privind Sudestul Eu-

ropei. Intre colaboratorii seriilor se află: I. Andrieșescu cu trei conferințe, dintre care una închinată memoriei și activității lui V. Pârvan, N. Batzaria (subiecte din lit. bulgară și sârbă), N. A. Constantinescu, (Probleme de instituții agrare și sociale bizantine), V. Zaborovschi, P. Sergeșcu, Gh. Mateescu (Intinderea Tracilor), C. Marinescu, Sc. Lambrino, N. Cartoian, G. Rösler, Em. Bucuța (Românii din Bulgaria), Radu Vulpe, Gh. I. Brătianu, D. Caracostea, Gh. Vâlsan, V. Papacostea, Silviu Dragomir, Pr. N. Popescu, P. Panaitescu, P. Florescu, Alex. Rosetti, Gr. Nandriș, Omar Fachredin (Literatura tătară), Vl. Dimitrescu, Tache Papahagi, N. Bănescu, (despre Bizantinologul A. Heisenberg) și d-ra E. Eftimiu. În fruntea listei locul de cinste se cuvine conferințelor pe care d-l N. Iorga, Președintele Institutului, le-a ținut în fiecare an, uneori în serie, cum a fost a celor 4 conferințe despre „Călătorii apusene în țările balcanice“ (din 1927—1928), „Răsboiul Crimeii“ (1930) etc., V. Pârvan de asemeni a dat două, privind: „Religiile protoistorice din Sud-Estul Europei“ și „Civilizațiile sudestice în epoca ferului“.

În această manifestare a activității sale, Institutul a realizat încă una din dorințele scumpe Președintelui său, anume schimbul internațional de savanți; cu jerfele sale materiale și la invitația d-lui N. Iorga au venit în București să conferințeze, sub auspiciile Institutului, somități științifice ca: Eugène Pittard, antropologul dela Geneva, care a ținut trei conferințe cu subiecte preistorice și antropologice (vezi „Darea de seamă“), Tadeu Zelinski istoricul polon, (o conferință despre romancierul L. Reymond), Ettore Pais, cel mai mare istoric al Italiei actuale, cu 2 conferințe: „Etnografia Italiei vechi“ și „Iconografia împăraților romani dela Cessar până la Traian“, și d-na Marya Kastarska (Sergeșcu) „Romanul forței în literatura poloneză“; d-sa a ținut și anul acesta o serie de 6 conferințe în Noembrie 1931, tratând despre Istoria Literaturii polone.

În seria actuală, vor mai conferința, tratând subiecte generale asupra Sudestului European d-nii: I. Răducanu (Probleme economice), I. Andrieșescu (Elemente vechi de legătură), Vl. Dimitrescu (Plastica preistorică), V. Mihăilescu (Probleme demografice), A. Sacerdoțeanu (Invazia Tătarilor), N. A. Constantinescu (Granițele politice) precum și subiecte reduse în cadrul unei țări din Sud-Est d-nii: N. Iorga, Al. Iordan, Radu Vulpe, d-ra Elena Eftimiu (Istoria literaturii cehi), Gh. Opreșcu, Gh. Florescu, Sc. Lambrino.

Cele mai de seamă realizări ale Institutului Sud-Est European nu sunt însă cursurile și conferințele, urmărite, primele de un număr prea redus de studenți, iar celelalte de publicul mare, schimbător și în parte străin de preocupările serioase ale Institutului.

De altfel, activitatea Institutului nu este impregnată de pecetea utilitaristă și practică, din cauza

Căminul studenților, absolvenți ale Școlii de Misionare.

împrejurărilor în care i-a fost dat să activeze. Problemele economice și sociale intră prea puțin sau deloc în cercul preocupărilor sale.

Realizările de seamă ale Institutului le găsim în schimb în alte direcții: organizarea uneia din cele mai valoroase biblioteci de specialitate și în numeroase publicații științifice, datorite exclusiv activității uriașe a Președintelui său.

Biblioteca Institutului Sud-Est European s'a organizat încă din 1914 cu un fond de aproape 800 volume donate de d-l N. Iorğa.

Devastată în cursul războiului, această bibliotecă s'a refăcut cu mari greutate prin numeroase achiziții și în mare parte din cumpărături făcute de d-l Președinte din fondul Institutului și din câteva donații. Instalată actualmente în camerele neîncăpătoare din localul Institutului, cele peste 3000 volume sunt așezate sistematic și catalogate pe fișe, la dispoziția cetitorilor, cuprinzând cărți de istorie, geografie, etnografie, filologie, artă și literatură.

În ea s'a înglobat și donația făcută de d-na Agnes Murgoci din biblioteca profesorului Gh. Murgoci, cuprinzând peste 280 volume și broșuri împreună cu un număr de manuscrise, stampe și hărți. Într'un dulap separat se păstrează cărțile rare, manuscrisele și stampele.

Biblioteca și-a îndoit valoarea și numărul colecțiilor sale, în cursul acestui an (1931) prin considerabila donație făcută de M. S. Regele Carol II-lea, protectorul culturii românești, în valoare de 800.000 lei cu care s'a cumpărat biblioteca de specialitate

a celui mai de seamă bizantinolog al Germaniei, August Heisenberg urmașul lui Karl Krumbacker. Prețioasa bibliotecă numără 5354 volume în strânsă legătură cu studiile clasice și bizantinologie, o adevărată binefacere pentru progresul științelor la noi.

Pe lângă bibliotecă s'a organizat depozitul Institutului, alcătuit din colecții vechi ale Buletinului în limba franceză și cărțile editate de Institut. Publicațiile sprijinite de Institut și apărute în editura lui sunt opera exclusivă a Președintelui, care a consacrat o largă parte din rodnica sa activitate științifică scopurilor Institutului.

În prima linie se cade să menținem *Bulletin de l'Institut pour l'Etude de l'Europe Sud-Orientale*, al cărui prim număr s'a împărțit publicului chiar în ziua inaugurării; mulțumită acestei reviste critice, numele Institutului românesc fu purtat până în cele mai îndepărtate centre de cultură ale Europei și Americii, unde se trimete gratuit la peste 130 adrese, societăți savante și biblioteci publice.

Apariția n'a încetat nici în cursul războiului, dând până la 12 numere pe an, cuprinzând recenzii și studii prețioase datorite, cu rari excepții (câteva recenzii de Radonici, V. Pârvan) exclusiv aceluia spirit multilateral și profund cunoscător al tuturor problemelor istorice și actuale care este Președintele Institutului. După războiu Buletinul apărea în 4 fascicule pe an, până la 1 Ianuarie 1924, când lărgindu-și cadrul și programul, se transformă în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, care apare de 8 ani. Pe lângă prețioasele dări de seamă dato-

rite aceluiși ager și multilateral spirit critic, ce cunoaștem din cei 10 ani de apariție ai Buletinului și care se continuă în R. Hist. pentru informarea străinătății asupra tuturor publicațiilor privind scopurile Institutului, două treimi din paginile revistei sunt ocupate de articole mari, unele adevărate studii de importanță capitală pentru Sud-Estul european, cele mai multe datorite tot d-lui N. Iorga. Să cităm numai câteva din ele : „Pătrunderea ideilor din Apus în Sudestul European în sec. al XVII-lea și al XVIII-lea., (1924), „Romantismul în Sudestul European“ (1924). Acestea au fost conferințele date la Sorbona, în care cunoștințele literare

pletează cu altul similar : „Societatea românească din sec. XIX-lea în teatrul român“ (1926).

Călătorii orientali în Franța (turci, greci, români) și *Vre-o 20 de călători în Orientul european*, studiu care trebuia să facă urmarea cărții „Voyageurs français dans l'Orient Européen“, apoi *Povestitorii primei cruciade* (1928) și *Rodosul sub Ospitalieri* (1931) sunt studii de aceeași importanță în domeniul istoriei Sud-Estului.

Printre colaboratorii revistei, cu articole de seamă, dela 1926 la 1931, însemnăm pe tinerii profesori, ieșiți din școala ilustrului profesor N. Iorga : C. Marinescu, G. Brătianu, N. A. Constantinescu, C. C. Giurescu, apoi articolele de : I. Bianu, Pericle Papahagi, J. Karadja, I. C. Filitti, G. Oprescu, P. G. Bulat, Silviu Dragomir, Alex. Marcu, N. Bănescu. Intre savanții străini cari au dat colaborarea lor revistei noastre amintim pe Ch. Diehl, Kaz. Tyskowski, Marcel Emerit, Louis Bréhier, Michel Lascaris, S. Reinach, A. Blanchet.

În afară de această revistă, care ocupă un loc de seamă între periodicele românești într'o limbă streină, tot sub auspiciile Institutului Sud-Est European au văzut lumina o bună parte din operele științifice în limba franceză, peste treizeci de volume ale Președintelui său, dintre care cităm :

1. *Politica Austriacă față de Serbia*, (1915).
2. *Relații între Sârbi și Români*, (1922).
3. *Formes byzantines et réalités balcaniques*, 1922.
4. *Rélations entre l'Orient et l'Occident au Moyen Age*, 1923.
5. *Études Roumaines*, vol. I și II, 1924.
6. *Points de vue sur l'histoire du commerce de l'Orient*. I) *Au Moyen Age*, II) *à l'époque moderne*, 1925.
7. *Les Roumains au delà du Dniester*.
8. *Choses d'Orient et de Roumanie*.

FUNDAȚII NOUI ȘI SPRIJINIREA ALTOR OPERE CULTURALE.

Concomitent cu această activitate, Institutul Sud-Est European cu modestele sale venituri, care ni par nepuizabile când ne gândim la dărnicia cu care au fost întrebuințate și în atâtea opere de cultură de către Președintele său, a dat un sprijin larg și prețios unor fundații culturale sau științifice, ori a creiat el însuși altele.

1. *Liga pentru Unitatea Culturală* a tuturor Românilor, care adăpostise cursurile Institutului în primul an de activitate al acestuia, a fost găzduită la rândul său de către Institutul nostru, fără plată, în modestul său local, unde a funcționat secretariatul, biblioteca și adunările comitetului în curs de 10 ani — scutind glorioasa instituție naționalistă și culturală dela 1918 până la 1928 de greutatea materiale, tocmai în timpul cel mai critic al existenței sale, în anii de după războiu, când întregirea neamului fiind realizată, publicul mare se desinterea acuma de soarta „Ligei“ considerând-o ca inu-

Biblioteca Heisenberg

ale învățatului istoric se plimbă în tot Sud-Estul ca în domeniul specialității sale și sunt exprimate într'o formă tot așa de fermecătoare ca și operele literare de care se ocupă și din care dă traduceri de o valoare literară indiscutabilă. *Une nouvelle histoire de l'Empire Byzantin* (1925), recenzie cu proporțiile unui mic studiu. *Scritorii realiști în România* (1925) o altă serie de conferințe date la Sorbona, în care autorul a pus la îndemâna marelui public european tot ce e mai frumos și caracteristic în literatura noastră. Studiul acesta în care vedem pentru prima dată un istoric folosind literatura ca cel mai prețios document pentru înțelegerea societății din mijlocul căreia s'a produs literatura, se com-

tilă. Tocmai în anii aceștia de materialism sălbatec și de slăbirea sentimentului patriotic — Liga a isbutit, grație uriașei activități și marelui prestigiu al Președintelui său, care era tot N. Iorga, să-și clădească impozantul palat cultural din București, în care s'a mutat la 1928.

2. Școala Română din Franța (la Fontenay aux Roses) a primit încă din 1923, în fiecare an ajutor pentru „Mélanges de l'École Roumaine en France” opt ani apăruti până acum, în treisprezece volume 1923—1930, tipărite toate pe cheltuiala Institutului.

3. Secția Institutului Sud-Est European din Sibiu, întemeiată la 8 Octombrie 1922, având ca membri pe d-l Fr. Müller și Adolf Schullerus la secția germană, pe d-nii: St. Meteș și Alex. Arbore la secția română, a fost alimentată cu o subvenție anuală de circa 30.000 lei pentru publicațiile sale, printre care amintim: „Die Türkenherrschaft in Siebenbürgen” de G. Müller, cum și pentru colectarea toponimelor din Ardeal.

4. Alte opere culturale. Institutul de bizantinologie, făgăduit de guvernul român congresiștilor bizantinologi adunați la București în 1924 nu s'a realizat — în schimb Institutul nostru a ajutat cu o subvenție de 30.000 revista *Byzantion* în primul an de apariție al ei.

Intre celelalte opere culturale ale Institutului se cade să amintim ajutoare importante date pentru propaganda română din Italia, tipărituri pentru Românii de peste hotare, subvenția anuală pentru plata catedrei de Istoria civilizației române la Universitatea din Lille, ocupată de d-l Marcel Emerit, alimentarea tuturor Universităților și Academiiilor din străinătate cu cărți privitoare la istoria Românilor și cu colecții din „Revue Historique du Sud-Est E.” și „Revista Istorică”, care se expediază trimestrial în străinătate, pe cheltuiala Institutului.

În opera de ajutorare cultural națională a Românilor de peste hotare, Președintele Institutului a obținut și concursul Băncii Naționale, iar pentru achiziția Bibliotecii August Heisenberg generoasa donație a M. S. Regelui Carol II-lea.

Institutul mai găsește posibilități să contribuie cu ajutoare din inițiativa Președintelui său pentru sinistrații din Italia, Grecia, Bulgaria, să ajute persoane cărora națiunea le datorează recunoștință, dar Statul nu i-a putut ajuta, cum este cazul bătrânului părinte al unuia din savanții noștri profesori, mort de curând, și al venerabilei soții a unui luptător Ardelean — sau pentru a plăti pe artiștii cari copiază la Veneția și Viena tablouri referitoare la trecutul neamului nostru, și pe cei cari copiază în același scop documentele din aceleași arhive.

5. Casa Romena N. Iorga din Veneția, este una din fundațiile Președintelui, anexă a Institutului Sud-Est European din București, care este proprietarul casei și-i suportă singur toate cheltuielile de întreținere. Pentru cumpărarea localului, Institutul singur a contribuit cu circa 1.000.000 lei, la cari se

adaogă subvenția ziarului „Universul” și unor instituții financiare sau de Stat, între care Banca Națională, a dat cel mai prețios ajutor.

Mezaninul casei a fost cumpărat cu ajutorul Ministerului de Industrie și Comerț care se bucură de uzufructul apartamentului spre a organiza acolo o expoziție permanentă a produselor țării.

Palatul „Casei Românești”, situat în piața „S-ta Fosca” cuprinde 25 camere în trei etaje și stă — după voința și expresia însuși a ctitorului la dispoziția „călătorilor culți și cuviincioși”, „capabili de a respecta casa și a onora țara”, a studenților aleși, care pot veni pentru cercetări în arhive, a ab-

Altă vedere din cămin

solvenților Academiei Comerciale și ai Școalelor de meserii, care „pot învăța sculptura în lemn, dantele, lucrul sticlei, specialități glorioase ale Veneției” — încă din 2 Aprilie 1930, când și-a serbat inaugurarea.

Așezată în inima Veneției cu un trecut așa de mult apropiat de istoria Orientului European Casa Romena N. Iorga, este menită să ajute puternic desvoltarea studiilor privitoare la Sud-Estul European și să contribuie la cimentarea legăturilor noastre cu Italia. Privitor la întemeierea și inaugurarea ei trimetem la articolul d-lui Barbu Teodorescu („Boabe de Grâu” I, 1930, Nr. 7).

6. Operă culturală îndeplinește Institutul și prin

întreținerea unui *cămin de studenți*, chiar în localul său modest unde se adăpostesc 25 dintre cele mai meritoase absolvente ale Școlii de Misionare dela Vălenii de Munte. Căminul funcționează aci de mai mulți ani, supravegheat fiind de d-na Rusu Șirianu.

Incheem această scurtă ochire asupra realizărilor Institutului Sud-Est European, recapitulând opera fondatorului și conducătorului său. El a fost secundat în primii ani, 1914—1916 mai ales de prof. Gh. Murgoci. Buna stare materială a Institutului, pe care se întemeiază atâtea opere utile științei și culturai a fost dată în seama d-lui avocat Anton Chemale, numit Ad-tor cu o modestă retribuție, dela 1923 încoace; munca sa devotată și neprețuită a stat la dispoziția Președintelui. Recunoștință se datorează și lectorilor pentru limbile străine, numiți mai sus, cari cu puține excepții au ținut și țin cursuri fără nici un salariu, timp de mai mulți ani de zile.

Intemeiat cu speranțe mari și cu un vast plan de

lucru, Institutul Sud-Est European nu a avut la timp sprijinul material de unde se cuvine, pentru a da tot ce se aștepta dela dânsul. Creindu-și târziu mijloace proprii, s'a putut realiza, grație voinței și prestigiului Președintelui său, în anumite ramuri de activitate, științifică și culturală, mai mult decât se putea aștepta.

În chipul acesta, Institutul nostru nu este un simplu deziderat, ci e un real instrument de știință și cultură. Un volum cuprinzând conferințele ținute la Institut sperăm că va apare în cursul anului acesta.

Un imobil nou, pentru a se înlesni dezvoltarea Bibliotecii și sălilor de curs — o revizie a activității sale, în legătură cu organizarea studiilor științifice în domeniile mai puțin cercetate până acum (etnografie, artă, economie-politică), organizarea excursiilor științifice în țară și peste hotare, la vecini — acestea le așteptăm mâine dela Institutul Sud-Est European.

N. A. CONSTANTINESCU
Secretar al Institutului S-E. E.

Din tezaurul de cărți rare ale Institutului